

wicklung des menschlichen Bildnisses«, der i en Række Bind vil benytte det middelalderlige Billedstof til at kaste Lys over de Mennesketyper og de Personligheder, der har præget de forskellige Perioder. Synspunktet er noget anstrængt, og det, som især er kommet ud deraf, er nogle fortrinlige Billedbøger med et interessant Udvalg af Tidens Malerkunst, Skulptur og Guldsmedearbejde. Seriens to første Bind behandler tyske Kejser- og Kongebilleder fra Tiden 751—1152 samt Skriver- og Dedikationsbilleder i det tyske Bogmaleri 800—1100. Det tredje Bind, udsendt 1931, er Steinberg: *Die Bildnisse geistlicher und weltlicher Fürsten und Herren 950—1200*, hvortil hører et Tavlebind med 150 Lystryksplancher. En Række af de ledende Personligheder i tysk Politik og Kirkeliv afbildes her efter samtidige Fremstillinger, ledsagede af grundige videnskabelige Kommentarer og indgaaende Karakteristikker af de portrætterede Personligheder, altsammen meget interessant, men betydelig mere end de i Reglen ganske skematiske Portrætter giver rimelig Anledning til. Om egentlig Portrætkunst med dybere individuel Karakterisering er der saa godt som aldrig Tale i denne Periode, hvad Forfatteren selv godtgør ved forskellige Analyser og med stor Soberhed erkender. Det højeste man i den Henseende kan naa til, er en rent ydre Lighed — fed eller mager, skægget eller glatraget —, og selv her er der ofte haabløs Uoverensstemmelse mellem de skrevne Kilder og Portrætterne og mellem de sidste indbyrdes. Portrætterne er kun Typer, men som saadanne er de ogsaa værdifulde. Forfatteren lægger særdeles megen Vægt paa at godtgøre, at der i Portrætvalget er noget særegent for de forskellige Perioder, i den ottoniske Tid afbilder man fortrinsvis de ledende Kirkefyrster som grupperende sig om Fyrsterne, i Investiturstridens Tidsalder Hierarkiets Talsmænd o. s. fr. Stort klogere bliver vi dog ikke gennem denne Erkendelse.

Et af de sidste Billeder, det eneste ikke-tyske, viser den bekendte, ofte diskuterede Tympanon over Syddøren i Slesvig Domkirke. Forfatteren mener at hans Fortolkning af den afbildede Kirkestifter som Knud Lavard er ny, men den er allerede fremsat af forskellige baade danske og tyske Forfattere, bl. a. findes den i Traps Slesvig. Sandsynlig er den heller ikke. Den gloriøse Kongeskikkelse er snarest, som bl. a. af Francis Beckett foreslaaet, Valdemar den Store. P. N.

Det er mærkeligt at se, hvorledes Uro og idelige Trængsler i Tyskland ikke har bevirket, at man vender sig bort fra Fortiden, men snarere har øget Trangen til historisk Forstaaelse og drevet

Forskerne til at samle deres Energi om store Opgaver. En Række Værker, paa eengang grundlærde og vidtskuende og personligt prægede, er kommet frem i de senere Aar. Et saadant Værk er den omfangsrige Bog *Deutschland vor der Reformation. Eine Zeitenwende*, som Heidelbergprofessoren Willy Andreas, en Mand paa halvhundrede Aar, udsendte i Fjor. Æmnet er ofte taget op — i sin Helhed og gennem Enkeltundersøgelser — og Forskerne er siden Rankes Dage trængt stadig dybere og dybere ned; alligevel maa man under Læsningen af A.s Bog forbavses over, hvor overordentligt der er arbejdet i den sidste Menneskealder, og i hvilken Grad Historikernes Forhold til Middelalderen har ændret sig.

A. behersker den store videnskabelige Litteratur; han arbejder med de Problemer, der er skudt frem i Forgrunden i vor Tid, og har staaet i levende Meningsudvexling med selvstændige Tænkere og kyndige Folk rundt om i Tyskland; men væsentligere end al faglig Debat er den intensive Fordybelse i Overleveringen og Oplevelser og Erfaringer, der har givet ham Forudsætninger for Forstaaelsen af en Krisetid. Vistnok har han faaet en Tilskyndelse fra J. Huizingas Arbejde »Herfstij der Meddeleeuwen« fra 1919 (tysk Oversættelse: »Herbst des Mittelalters«), som han hentyder til i Indledningen. A. er dog en Historiker af bredere Skikkelse end Huizinga, hans Tidskarakteristik hviler ikke udelukkende paa Litteratur og Kunst, heller ikke er Aartierne omkring 1500 for ham som for Huizinga i alt væsentligt Afslutning paa en Kulturperiode med hektisk Udfoldelse af Liv, der er ved at gaa under, men en Overgangstid, hvor gammelt og nyt mødes, — et Tidehverv.

A. giver en Fremstilling af Kræfternes Brydning i Statslivet, i det kirkelige Liv, under økonomiske og sociale Forskydninger og under Forsøgene paa at finde ny Veje for Tænkningen og i Kunsten give Udtryk for hvad der bevægede Sindene. Man maa beundre hans Evne til at faa alt dette til at klinge sammen, hans Evne til at lade det brogede Liv udfolde sig for vore Øjne og med det samme lade forstaa hvad der ligger bagved. Vi kan fremhæve Skildringen af Ridderne i social Decadence og de ny Folk, der rykker frem, de selvsikre Borgere, som hader og foragter Ridderne, men er opsat paa i Lader og Levemaade at efterligne den Stand, de fortrænger, — eller Karakteristikerne af Nicolaus fra Cues og Kejser Maximilian, skarpt tegnede og med dybt Perspektiv, meget forskellige fra Johannes Janssens tro skyldige Billeder i hans kendte katolsk-apologetiske Værk »Geschichte des deutschen Volkes«.

Om A. er af katolsk eller protestantisk Bekendelse eller Tradition, er næppe muligt at læse ud af hans Bog. Han lader den religiøse Higen og Uro gaa som den stærkeste Strøm gennem Tiden og skildrer Folkefromheden og den folkelige Kultus' barokke Former med Menneskekundskab og dyb Forstaaelse. Af dette Syn paa Tingene præges ogsaa hans Vurdering af den tyske Humanisme. Afsnittet »Der Humanismus bei Anbruch der Reformation« forekommer at være Værkets bedste Kapitel; det staar iøvrigt i nøje Tilslutning til Gerhard Ritters Afhandling »Die geschichtliche Bedeutung des deutschen Humanismus« (Historische Zeitschrift 127). Humanismen betragtes ikke overvejende som en fremmed Indflydelse, men ses, vistnok i højere Grad end før er sket, i hjemlig Sammenhæng, »durchsetzt vom Mittelalter«. A. tegner Udviklingen fra Generation til Generation og skildrer Brydningen mellem overleverede Former og Nydannelser gennem en Række Karakterskitser — Agricola, Conrad Celtis, Reuchlin og Erasmus. Han viser, hvorledes de indbyrdes stridende Elementer volder Splittelse og sluttelig Brist i Personligheden. Navnlig er Karakteristiken af Erasmus fin og klog og gaar meget dybere end Huizingas Vurdering i hans udmærkede Erasmusbog.

Det skal endnu tilføjes, at A.s Værk, der er blevet til i et Tidehverv, ikke har godtkøbs Paralleler og Deklamationer og heller ikke er pyntet med forcerede Aandrigheder, som nu er i Mode. Stilen er klar, enkel og fornem.

Ellen Jørgensen.

I den af Erich Marcks redigerede »Deutsche Geschichte«, der har til Maal at skildre det tyske Statslivs Historie paa Baggrund af den aandelige og sociale Udvikling, indtager Karl Brandis to Bind *Deutsche Reformation und Gegenreformation* (Leipzig, 1927 ff.) den centrale Plads og spænder over Tiden fra ca. 1500 til 1648. De markante Træk i Brandis Forfatterfysiognomi træder ogsaa i dette Værk tydeligt frem. Hans Udgangspunkt er at vise de Tanker og Ideer, som »idet de følger deres egne Love og Rhythmer, er de væsentligste virkende Kræfter i Historien«. Heri ligger ikke nogen Underkendelse af de økonomiske Faktoreres Betydning, men med Styrke peges paa Samspillet mellem disse og de aandelige Kræfter, saaledes at t. Eks. i Reformationstiden den nye Pengehusholdning vel faar Betydning for Kirke og Stat, men omvendt indvirker Tidens rationelle Aandspræg, der mødes i de kirkelige og politiske Spørgsmaal, ogsaa paa det økonomiske Liv gennem nationaløkonomiske Spekulationer, ligesom Forandringerne i de kirkelige Grundanskuelser griber dybt ind i